

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
97/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

903-25/2014

бр. 07-00-115/2014-02 датум: 18. 8. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење са препоруком Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-115/2014-02 од 31. јула 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Косана Бекер

бр. 07-00-115/2014-02 датум: 31.7.2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. У притужби је наведено да министарство дискриминише групе ученика бошњачке националности приликом остваривања права на образовање на матерњем језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби, између осталог, навело:

- да Министарство просвете, науке и технолошког развоја дискриминише групе ученика бошњачке националности јер није донело све неопходне подзаконске акте који се односе на образовање на босанском језику (нпр. наставни план и програм за наставу на босанском језику у средњим стручни школама), нити је вршило надзор над радом образовно-васпитних установа наведених у притужби, приликом увођења наставе на босанском језику;
- да су од 1. априла до краја августа 2013. године у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјашњавали о језику наставе;
- да је од министарства захтевано да се омогући почетак наставе на босанском језику у установама у којима није почела настава на босанском језику, као и да се омогући спровођење анкете у образовно-васпитним установама у Пријепољу у којима анкета није спроведена;
- да је Бошњачко национално вијеће више пута затражило састанак са министарством, као и да је захтевано да се одобри штампање образаца за школску евиденцију за основну и средњу школу на босанском језику;
- да је Влада Републике Србије усвојила „Извештај са предлогом мера за остваривање права Бошњака на образовање на матерњем језику у Републици Србији“;

– да до дана подношења ове притужбе, у једном броју образовно-васпитних установа у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу, за ученике/це бошњачке националности није организована настава на босанском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављени су следећи докази: 1) списак образовно-васпитних установа против којих је поднета притужба Поверенику за заштиту равноправности; 2) дописи Школској управи Ужице и Школској управи Краљево; 3) дописи Министарству просвете, науке и технолошког развоја и 4) допис Министарства просвете, науке и технолошког развоја од 5. новембра 2013. године.

1.4. Бошњачко национално вијеће доставило је 16. јуна 2014. године допуну притужбе, тј. обавештење о новим чињеницама и околностима, па је, између осталог, наведено:

– да је 4. јула 2014. године одржан састанак са проф. др Зораном Машићем, државним секретаром Министарства просвете, науке и технолошког развоја. На овом састанку су обавештени да министарство неће обезбедити бесплатне уџбенике за ученике другог разреда основне школе који похађају наставу на босанском језику, да је доведено у питање издавање неопходних образаца школске евиденције на босанском језику и наставак школовања за ученике другог разреда средњих школа на босанском језику у школској 2014/2015 години, као и одобравање и објављивање садржаја додатака за групу националих предмета од посебне важности за националну мањину у којима се употребљава термин Санџак уместо термина Рашка област;

– да Повереник за заштиту равноправности упути препоруку Министарству просвете, науке и технолошког развоја да без одлагања обезбеди образце за школске евиденције на босанском језику који су неопходни за успешан завршетак школске 2013/2014 године, као и да уџбенике за други разред основних школа за наставу на босанском језику уврсти у пројекат бесплатних уџбеника како би се остварила пуна равноправност свих ученика.

1.5. У прилогу допуне притужбе, достављени су следећи докази: 1) дописи Бошњачког националног вијећа Министарству просвете, науке и технолошког развоја, 2) службена белешка Бошњачког националног вијећа Р. бр. 327-03/2014 од 31. марта 2014. године са састанка министра просвете, науке и технолошког развоја и делегације Бошњачког националног вијећа, одржаног 26. марта 2014. године, 3) допис Министарства просвете, науке и технолошког развоја броја 614-57/2014-12 од 2. јуна 2014. године, 4) дописи Просветне инспекције Општинске управе Сјеница о инспекцијском надзору.

1.6. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹. Министарству просвете, науке и технолошког развоја упућен је захтев да се у року од 15 дана од дана пријема изјасни о основаности и наводима из притужбе. Како се Министарство просвете, науке и технолошког развоја у остављеном року није изјаснило, а захтев је уредно примило, Повереници за заштиту равноправности били су доступни само наводи из притужбе и приложени докази.

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Увидом у списак образовно-васпитних установа против којих је поднета притужба Поверенику за заштиту равноправности утврђено је да је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе због дискриминације против 20 образовно-васпитних установа из Новог Пазара, Сјенице, Тутина и Пријепоља. Притужбе су поднете против предшколске установе, основних школа, гимназија и средњих стручних школа због неорганизовања наставе на босанском језику за ученике и ученице бошњачке националности који су се изјаснили да желе наставу на босанском језику, као и због пропуштања да се спроведе анкета међу ученицима и ученицама бошњачке националности да ли желе да похађају наставу на босанском језику.

2.2. Увидом у прилоге достављене уз притужбу, утврђено је да се Бошњачко национално вијеће више пута обрађало министарству ради решавања проблема са образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Сјеници, Тутину и Пријепољу, које нису организовале наставу на босанском језику. Дописом број Р. бр. 848-046/2013 од 17. септембра 2013. године упућен је захтев за разрешење стања у појединим средњошколским установама у овим градовима, дописом 1122-046/2013 од 28. новембра 2013. године затражено је реаговање министарства у гимназијама у Новом Пазару и Сјеници. Даље, дописом 856-046/2013 од 18. септембра 2013. године затражена је сагласност за спровођење програма припремне наставе на босанском језику у четири средње школе у овим градовима.

2.3. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 170-046/2014 од 19. фебруара 2014. године који је упућен Министарству просвете, науке и технолошког развоја, утврђено је да је Бошњачко национално вијеће доставило министарству предлог наставног Плана и програма за додатне садржаје који изражавају посебност бошњачке националне мањине за предмете Ликовна култура и Музичка култура за први, други, пети и шести разред основног образовања и васпитања и први и други разред гимназије и средњих стручних школа, Свет око нас за први и други разред основног образовања и васпитања и Хисторија за пети и шести разред основног образовања и васпитања и први и други разред гимназије општег типа, друштвено-језичког, природно-математичког и информатичког смера и први и други разред четворогодишњих и трогодишњих средњих стручних школа.

2.4. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 236-046/2014 од 10. марта 2014. године који је упућен Министарству просвете, науке и технолошког развоја утврђено је да је Бошњачко национално вијеће доставило министарству предлог наставног Плана и програма за предмет Босански језик за други разред основне школе, шести разред основне школе и Босански језик и књижевност за други разред гимназије и средњих стручних школа у четворогодишњем и трогодишњем трајању, који су измењени у складу са мишљењем Завода за унапређење образовања и васпитања и мишљењем Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

2.5. Утврђено је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја, до дана подношења притужбе, није донело правилнике за наставу на босанском језику у средњим

стручним школама, односно да су донети само правилници за гимназију и за основне школе.

2.6. Увидом у допис Министарства просвете, науке и технолошког развоја број 06-00-342/2013-02 од 5. новембра 2013. године утврђено је да је 1. новембра 2013. године Влада Републике Србије донела закључак којим се прихвата „Извештај са предлогом мера за остваривање права Бошњака на образовање на матерњем језику у Републици Србији“. У закључку је наведено да Влада подржава активности Министарства просвете, науке и технолошког развоја на подршци остваривању мањинских права бошњачке националне мањине у Републици Србији, као и „остваривању једног од кључних стратешких циљева Републике Србије у области образовања: доступности и квалитетном образовању за све.“

2.7. Увидом у „Извештај са предлогом мера за остваривање права Бошњака на образовање на матерњем језику у Републици Србији“ утврђено је да су Министарство просвете, науке и технолошког развоја и други надлежни органи, у току 2012. и 2013. године, донели акте потребне за почетак спровођења образовно-васпитног рада на босанском језику за припаднике бошњачке националне мањине, почев од 2013/2014 године, и то: Правилник о допуни правилника о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања – Босански језик, Правилник о допуни Правилника о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања, Правилник о допуни правилника о наставном програму за гимназију – Босански језик и књижевност за први разред гимназије². Даље, донети су Правилник о допуни Правилника о плану уџбеника³ за предмет Босански језик, читанка за први и пети разред основног образовања и васпитања и први разред гимназије, Правилник о допуни Правилника за додатке уз уџбеник од посебног значаја за припаднике бошњачке националне мањине (историја, ликовна култура, музичка култура, свет око нас)⁴.

2.8. У овом извештају је наведено да ће се у свим школама где постоји интерес и слободно изражено опредељење ученика и родитеља, у складу са чланом 9. став 2. Закона о основама система образовања и васпитања, ученицима и ученицама бошњачке националне мањине омогућити остваривање наставе на матерњем језику; да ће министарство, као и други субјекти и стручне институције надлежне за решавање питања у области образовања и васпитања (Национални просветни савет, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања) обезбедити доношење наставних планова, програма, правилника и других аката за операционализацију потребних активности и мера, ради остваривања права на образовање припадника бошњачке националне мањине на њиховом матерњем језику; да ће министарство омогућити формирање одељења са мање од 15 ученика у свим срединама које захтевају такво решење, узимајући у обзир најцелисходнија решења у том смислу и финансијске могућности државе; да ће министарство одобравати потребне уџбенике, додатке постојећим уџбеницима на српском језику за предмете који изражавају посебности националних мањина, односно одобравати употребу страних недостајућих уџбеника, у складу са посебним законом; да ће у сарадњи са високошколским установама

² „Сл. гласник РС- Просветни гласник“, број 4/13

³ „Сл. гласник РС – Просветни гласник“, број 4/13

⁴ „Сл. гласник РС – Просветни гласник“, број 13/13

и Комисијом за акредитацију студијских група на високошколским установама, обезбедити отварање одговарајућих студијских група на босанском језику; да ће министарство прописати а школске установе поштовати и у пракси примењивати утврђене стандарде у погледу вођења школске евиденције и издавање јавних исправа у установама у којима се настава остварује на босанском језику; да ће у циљу ефикасније реализације ових предлога, министарство интензивирати сарадњу са Бошњачким националним вијећем и представницима локалне самоуправе и да ће израдити и развити у образовно-васпитном раду примену посебних програма међукултурног карактера за све установе у којима се образовно-васпитни рад остварује на босанском језику. Такође је наведено да усвајањем и реализацијом овог извештаја, Влада Републике Србије шаље јасну поруку свим својим грађанима и грађанкама, а посебно припадницима бошњачке националне мањине, да ће обезбедити њихово социјално укључивање, посебно у области образовања.

2.9. Увидом у допис број Р. бр. 626-046/2014 од 5. јуна 2014. године утврђено је да је Бошњачко национално вијеће упутило захтев министарству да по хитном поступку упути налог за штампање и достављање свих потребних образаца за школску евиденцију у настави на босанском језику.

2.10. Увидом у допис Р. бр. 636-046/2014 од 9. јуна 2014. године утврђено је да је Бошњачко национално вијеће затражило да Влада Републике Србије у пројекат „Бесплатни уџбеници“ уврсти и уџбенике који би се користили у другом разреду основне школе у настави на босанском језику.

2.11. Увидом у допис Р. бр. 630-01/2014 од 10. јуна 2014. године утврђено је да је на састанку представника Бошњачког националног вијећа и министарства, поводом припреме за школску 2014/2015 годину за наставу на босанском језику, дошло до несагласности поводом обезбеђивања образаца школске евиденције на босанском језику, обезбеђивања уџбеника за ученике првог и другог разреда основне школе у настави на босанском језику у оквиру пројекта „Бесплатни уџбеници“, садржаја додатака за групу националних предмета од посебне важности за националну мањину и спровођења наставе у средњим школама у другој години у школској 2014/2015 години у Новом Пазару, Тутину и Сјеници.

2.12. Увидом у дописе у прилогу допуне притужбе утврђено је да је 7. маја 2014. године, општински просветни инспектор Општинске управе Сјеница, на захтев Бошњачког националног вијећа извршио инспекцијски надзор у Гимназији „Јездимир Ловић“ у Сјеници, у којој се у два одељења изводи припремна настава на босанском језику.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.⁵

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина⁶ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁷ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁸ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁹

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим

⁵ Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

⁶ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 98/06

⁸ Члан 21. Устава РС

⁹ Члан 79. Устава РС

стварним, односно претпостављеним личним својствима. Такође, забрањено је лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових установа, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, разврставати ученике по личном својству, злостављати их и на други начин неоправдано правити разлику и неједнако поступати према њима.¹⁰

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,¹¹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом¹². Даље, одредбама члана 25. прописано је да у обезбеђивању услова за остваривање права деце, ученика и одраслих на бесплатно образовање и других права утврђених овим законом, министарство предузима све неопходне мере којима се у потпуности обезбеђује остваривање тих права. Другим ставом овог члана, прописано је да министарство обезбеђује функционисање система образовања и васпитања, у складу са општим принципима и циљевима образовања и васпитања, између осталог и тако што, врши надзор над радом установа и завода.

3.9. Одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да наставне планове и програме основног и средњег општег и уметничког образовања и васпитања, део наставног плана и програма опште образовних предмета средњег стручног образовања и образовања одраслих, на предлог министра, доноси Национални просветни савет. Даље је прописано да део наставног плана и програма средњег стручног образовања и образовања одраслих, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, доноси министар, као и да програм основног и средњег образовања и васпитања за припаднике националних мањина на предлог националног савета националне мањине и мишљења Националног просветног савета, доноси министар¹³. Одредбама члана 24. прописано је да ако Национални просветни савет, најкасније у року од три месеца од дана пријема материјала, не донесе акт из своје надлежности, акт доноси министарство.

¹⁰ Члан 19. Закона о забрани дискриминације

¹¹ Члан 44. Закона о основама система образовања и васпитања „Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013

¹² Члан 9.

¹³ Члан 79. ст. 1, 3. и 4.

3.10. Одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина¹⁴ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Законом о средњем образовању и васпитању¹⁵ прописано је да се упис ученика у први разред школе чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе, врши на основу конкурса, да заједнички конкурс за све школе расписује министарство и да конкурс садржи и обавештење о језику на којем се остварује образовно-васпитни рад.

3.12. Одредбама Закона о основном образовању и васпитању¹⁶ и Закона о средњем образовању и васпитању¹⁷ прописано је да када се образовно-васпитни рад остварује и на језику националне мањине, евиденција се води и на језику и писму те националне мањине, као и да се јавна исправа издаје и на језику и писму те националне мањине.

Анализа навода притужбе и прилога са аспекта антидискриминационих прописа

3.13. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, дискриминисало ученике и ученице бошњачке националности на основу националне припадности, у погледу могућности за похађање наставе на босанском језику.

3.14. С обзиром да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није доставило тражено изјашњење на наводе из притужбе, није било могуће утврђивати који су разлози били пресудни да министарство не предузме све што је у његовој надлежности да омогући ученицима бошњачке националности остваривање права на образовање на матерњем језику. Уставом Републике Србије и законима је прописано да припадници националних мањина, поред осталог, имају право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина и да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањина, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Такође, законом је прописано да министарство надлежно за послове образовања, предузима све неопходне мере којим се у потпуности обезбеђује услове за остваривање права деце, ученика и одраслих на бесплатно образовање и друга права утврђена законом.

¹⁴ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹⁵ „Сл. гласник РС“, број 55/2013, члан 36.

¹⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2013, члан 87. и 90.

¹⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2013, члан 76. и 79.

3.15. Право припадника националне мањине на образовање на матерњем језику омогућава ученицима одређене националне мањине да се изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, али и доприноси очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним прописима утврђено је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору припадника националне мањине. Стога је неопходно припадницима националне мањине омогућити да се, најпре, изјасне да ли желе образовање на матерњем језику, а потом и обезбедити услове да остваре право на образовање на матерњем језику. Резултати анкета које су спроведене међу ученицима и ученицама бошњачке националности, од априла до августа 2013. године, потврдили су да у школама у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу постоји заинтересованост за наставу на босанском језику. У тим случајевима, када је број заинтересоване деце за наставу на језику националне мањине једнак или већи од минималног броја деце који је законом прописан, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је дужно да обезбеди неопходне услове да школа организује наставу на језику мањине.

3.16. Повереница за заштиту равноправности констатује да утврђивање да ли је министарство вршило надзор над радом образовно-васпитних установа приликом увођења наставе на босанском језику, не спада у надлежност Повереника за заштиту равноправности. Међутим, потребно је указати да је у допуни притужбе достављено обавештење Просветног инспектора Општинске управе у Сјеници о извршеном инспекцијском надзору у гимназији у Сјеници по захтеву националног вијећа. Надзор је извршен у мају 2014. године, по захтеву из априла 2014. године, а у обавештењу је наведено да се у гимназији организује припремна настава на босанском језику, на основу сагласности министарства. Уколико Бошњачко национално вијеће није задовољно начином на који министарство врши надзор над радом образовно-васпитних установа, има могућност да се обрати државним органима у чијој је надлежности контрола законитости рада органа управе.

3.17. У надлежност Министарства просвете, науке и технолошког развоја у остваривању права припадника националне мањине на образовање на матерњем језику, спада и доношење наставних планова и програма, као и других аката за реализацију законом прописаних права. Одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да Национални просветни савет доноси наставне планове и програме средњег општег и уметничког образовања, а Савет за стручно образовање и образовање одраслих предлаже министру, као доносиоцу, део наставних планова и програма за образовне профиле, и то за стручне предмете. То значи да су за наставне планове и програме у средњем стручном образовању за један образовни профил надлежна два доносиоца наставног плана и програма: Национални просветни савет за наставне планове и програме општеобразовних предмета, а министар за наставне планове и програме стручних предмета, по прибављеном мишљењу Савета за стручно образовање и образовање одраслих. Такође, министар доноси програм основног и средњег образовања и васпитања за припаднике националних мањина, на предлог националног савета националне мањине и мишљења Националног просветног савета. Даље, прописано је да ако Национални просветни савет, најкасније у року од три месеца од дана пријема материјала, не донесе акт из своје надлежности, акт доноси министар. Наставни планови и програми за средње стручне школе на босанском језику нису донети и због тога

наставу на босанском језику у средњим стручним школама у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу није било могуће организовати у складу са прописима. Повереница за заштиту равноправности указује да је недоношењем наставног плана за средње стручне школе на босанском језику, Министарство просвете, науке и технолошког развоја онемогућило ученике/це бошњачке националне мањине да се у средњим стручним школама образују на босанском језику.

3.18. Надаље, законом је прописано да се упис ученика у први разред средње школе врши на основу конкурса, који расписује министарство и да конкурс садржи, између осталог, обавештење о језику на којем се остварује образовно-васпитни рад. Одлуком о упису ученика у средњу школу за школску 2014/2015 годину број 611-00-3038/2013-03 од 20. марта 2014. године, чији је саставни део Конкурс за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину, прописано је да средње школе врше упис ученика за наставу на српском језику, уколико у конкурс није изричито назначено да ће се у школи или поједином одељењу настава организовати на језику националне мањине, односно двојезично. Конкурсом за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину (на стр. 96, 114 и 115) за средње школе у Новом Пазару, Пријепољу, Сјеници и Тутину, није изричито назначено да ће босански језик бити наставни језик у читавој школи или појединим одељењима. На овај начин је онемогућено да се организује настава на босанском језику у школама у којим су се ученици и ученице, још пре почетка школске 2013/2014 године, изјаснили да желе наставу на босанском језику.

3.19. У складу са прописима, школа је обавезна да води евиденцију о ученику, успеху ученика, испитима, образовно-васпитном раду и запосленима. Када се образовно-васпитни рад остварује и на језику националне мањине и евиденција се води на том језику. Стога, школска евиденција на босанском језику и издавање јавних исправа на том језику део је права припадника/ца бошњачке националне мањина гарантовано законом. С обзиром да Министарство просвете, науке и технолошког развоја има обавезу да обезбеди функционисање система образовања и васпитања, обавезно је и да обезбеди потребне обрасце за евиденције које води школа. Уколико министарство не омогући вођење школске евиденције на језику националне мањине на којем је организована настава и издавање јавних исправа на том језику, онемогућава припаднике/це националне мањине у пуном остваривању права на образовање на матерњем језику.

3.20. Министарство просвете, науке и технолошког развоја, у оквиру обезбеђивања услова за обавезно и бесплатно основно образовање, омогућило је да једном броју ученика и ученица основних школа, под одређеним условима, неки од уџбеника буду бесплатно доступни. С обзиром на општу економску кризу и на тешку материјалну ситуацију великог дела становништва, пројекат бесплатних уџбеника за основно образовање и васпитање представља значајну помоћ породицама чија деца се школују. Због тога је потребно да овим пројектом, поштујући начело равноправности, буде обухваћен што већи број деце и да нико не буде изостављен, без обзира на националну припадност или неко друго лично својство. Из тог разлога је Министарство просвете, науке и технолошког развоја има обавезу да свим ученицима и ученицама обезбеди једнаке услове за образовање, односно, да приликом достављања Влади Републике Србије предлога у вези са бесплатним уџбеницима, уврсти и уџбенике на мањинским језицима. У противном, постоји опасност да групе ученика и ученица које нису обухваћене

овом врстом подршке од државе, буду доведене у неједнак положај у односу на друге ученике и ученице.

3.21. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да поготово постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицања квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.22. Обезбеђивање свих потребних услова за остваривање права на образовање на матерњем језику је у надлежности Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Ради реализације права на образовање на језику мањине, потребно је испунити одређене предуслове за организовање наставе – донети наставне планове, програме, правилнике и друге акте за операционализацију потребних активности и мера, обезбедити уџбенике на језику мањине, обезбедити стручан наставни кадар и потребан простор за организовање наставе и на босанском језику и на српском језику, као и додатну опрему и наставна средства за остваривање плана и програма образовања и васпитања на босанском језику. Имајући у виду да су предуслови за организовање наставе у надлежности министарства, које је у активностима остваривања наставе на босанском језику подржано Закључком Владе Републике Србије којим је прихваћен Извештај са предлогом мера за остваривање права Бошњака на образовање на матерњем језику у Републици Србији, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није предузело све мере из своје надлежности које се односе на остваривање права ученика и ученица бошњачке националности на образовање на матерњем језику.

3.23. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да је у конкретном случају Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

4. МИШЉЕЊЕ

Непредузимањем мера из своје надлежности које се односе на остваривање права ученика и ученица бошњачке националности на образовање на матерњем језику, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је прекршило одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује Министарству просвете, науке и технолошког развоја да:

5.1. Донесе наставне планове, програме и друге акте за операционализацију потребних активности и мера, ради остваривања права на образовање припадника бошњачке националне мањине на матерњем језику, а посебно наставне планове и програме за средње стручне школе за наставу на босанском језику.

5.2. Допуни Конкурс за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину и одреди школе и број одељења за наставу на босанском језику у свим школама у којима се довољан број ученика изјасни да жели наставу на босанском језику.

5.3. Предузме све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику, у школама у којим резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика/ца за похађање наставе на босанском језику.

5.4. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крши антидискриминационе прописе.

Потребно је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја обавести Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката. Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико Министарство просвете, науке и технолошког развоја не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

**ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ**

др Невена Петрушић

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Београд